

Opening Coöperatieve Zuivelfabriek *Eensgezindheid* te IJzendijke.

Maandagmiddag is de derde zuivelfabriek in Zeeuwsch-Vlaanderen geopend. Nadat in 1927 de eerste te Kloosterzande was gesticht, volgden in 1928 en '29 resp. Aardenburg en IJzendijke.

Ongeveer 2 uur heette de voorzitter de heer Van Waes de vele aanwezigen welkom, in het bijzonder den Commissaris der Koningin, den burgemeester van IJzendijke, de Commissie ter bevordering van de belangen van Zeeuwsch Vlaanderen, den pastoor van IJzendijke, de vertegenwoordigers van de landbouworganisaties van het IVE district, en van Ceres, de vereeniging van vrouwen uit den landbouwersstand, den voorzitter van den Brabantschen Zuivelbond en de vertegenwoordigers der zusterorganisaties in Z. Vlaanderen, en ten slotte de leden met hun vrouwen.

De totstandkoming nagaande, memoreerde spr. de groote medewerking van den heer Van Tiggelen, op wiens terrein de fabriek is gebouwd. Alleen de watervoorziening bracht eenige moeilijkheden mede en daarom wees spr. hier op de groote waarde van een waterleiding. Het aantal leden bedraagt thans 101.

In overleg met den heer Zwagerman werden de plannen tot in bijzonderheden vastgesteld, terwijl de heer Brevet als administrateur bijzonder veel en goed werk heeft verricht. Beide heeren bracht spr. daarvoor hartelijk dank.

De boerenleenbanken te IJzendijke, Biervliet en Oostburg waren bereid tegen zeer billijke rente geld te leenen. Onder opzicht van den heer Andriessse werd de heer Clays uit IJzendijke aannemer.

Spr. brengt dank aan den aannemer en uitvoerders en hun arbeiders en speciaal den veearts, den heer Willems, die was propagandist, opzichter en steeds de hulpvaardige adviseur. Maar niet minder dank brengt spr. aan den commissaris van Tiggelen, die steeds gereed stond te helpen, bergruimte afstond, werkrachten ter beschikking stelde. Als de leden naar dit voorbeeld werken, moet de zaak schitterend slagen.

Ook de medebestuurleden brengt spr. dank voor hun medewerking. Den leden vraagt spr. vertrouwen in bestuur en leiding. Met het Prov. overheid was reeds samengewerkt voor de stroomlevering. Ook voor het transport over de Schelde zal nog wel eens onderhandeld moeten worden. Spr. kent den Commissaris als een helper op elk terrein. En daarom zal hij, die steeds heeft getoond veel voor Zeeuwsch-Vlaanderen te voelen, zeker dan medewerken.

De Commissaris der Koningin verkrijgt hierna het woord, om de fabriek te openen. Het was hem zeer aangenaam aan de uitnodiging te voldoen en hij dankte hartelijk voor het vriendelijk welkomswoord van den voorzitter.

De uitnodiging stelt spr. daarom zoo op prijs, omdat het thans de eerste maal is, dat hij in de gelegenheid is uitdrukking te geven aan zijne belangstelling voor een der oudste bronnen van inkomen voor velen in deze provincie, voor de veehouderij en de zuivelbereiding. Spr. heeft reeds meer malen volledige instemming betuigd met het oordeel, dat op Zeeland's rijken bodem de eigenlijke landbouw wel steeds het hoofdmiddel van bestaan zal blijven, en ook verschillende malen zich een voorstander betoond van de ontwikkeling van den tuinbouw en de

ooftheelt, mits de ontwikkeling daarvan ongedwongen plaats vindt en o.m. gepaard gaat met een goed ingericht veilingswezen en met de nodige vakkennis, opgedaan door degelijk tuinbouwonderwijs en zoo mogelijk praktische opleiding.

Ook de veehouderij zal als in West Zeeuwsch-Vlaanderen, in dit deel der provincie worden als regel de beste stieren aangetroffen en aldaar wordt het meest aan de controle van melkvee gedaan. De fokcentrale in Oostburg telt ongeveer 125 leden en 7 aangesloten verenigingen, voor veeverbetering. In W. Z.-VI. wonen ruim 1000 veehouders met ongeveer 14000 stuks rundvee, waaronder ongeveer 4000 melk koeien.

Tot voor 1928 werd de boter hier uitsluitend op de boerderijen bereid en ongeveer 400.000 K.G. of 14 K.G. per hoofd der bevolking geproduceerd. Doch ook hier gaat men meer en meer de bezwaren voelen en spr. wijst allereerst op de grote zorgen waaronder de Zeeuwsche boerinnen in figuurlijken zin gebukt gaan, al is het dan ook gelukkig niet ten koste van hare blijmoedigheid en opgewektheid van geest. Op de boerinnen rust o.m. de zorg voor het melkvee, voor het melken, voor de boterbereiding, voor de kalveren, de varkens, de kippen en ander pluimvee. Maar de Zeeuwsche boerin wil en moet allereerst zijn de trouwe gade van haren echtgenoot, de zorgzame moeder harer kinderen de huisvrouw, die over voldoende tijd kan beschikken om haar huishouden net en proper te bestieren. Zij mag niet worden de slavin van haar werk. Vooral in den tegenwoordige tijd, waarin ook ten platten lande vrouwelijk personeel veelal zoo moeilijk is te krijgen, ziet de boerin hare taak nog toenemen, indien zij van een gedeelte daarvan kan worden bevrijd, zal zulks niet alleen haar, maar ook haar huisgezin in hoge mate ten goede komen.

In de tweede plaats rijst de vraag of uit hygiënisch oogpunt beschouwd de boerenwoningen met vaak minder goede kelders wel in alle opzichten geschikt zijn voor de boterbereiding, terwijl ook gemis aan goed water een oorzaak is, dat de boerenboter in kwaliteit achter staat bij fabrieksboter.

Er is bovendien steeds enige overproductie, de boter is minder geschikt voor uitvoer en mist het Rijksmerk. de prijs van boerenboter is lager dan van fabrieksboter. Als gemiddelde prijs per K.G. gold in 1928 *f* 1.64, 1927 *f* 1,68½ en 1928 *f* 1.81 en voor fabrieksboter resp. *f* 1.97; *f* 2.03½ en *f* 2.12½. Dit alles heeft geleid tot opkomst der fabriekmatige zuivelbereiding, en in 40 jaar zijn ongeveer 9000¹ fabrieken in ons land opgericht. Het stemt tot grote vreugde dat voor enige jaren de eerste Zuivelfabriek in Z.-VI. werd opgericht. Aan Kloosterzande komt daarvoor de eer toe. De Coöp. fabriek aldaar in 1927 opgericht, telt nu 99 leden en de jaarlijkse boterproductie bedraagt 50.000 K.G. In Juni 1928 volgde Aardenburg met 63, nu 148 leden en een productie van plus minus 80.000 K.G. Spr. juicht het toe, dat ook de landbouwers in deze omgeving hebben ingezien, dat op het gebied van de zuivelbereiding een eendrachtige samenwerking hun voordeel zal kunnen zijn.

Spr. brengt alle hulde aan hen, die daartoe den stoot gaven. Naast de bestuursleden was dit zeker den heer Zwagerman en spr. weet in den geest van allen te spreken, wanneer hij hem alle lof en warmen dank brengt voor zijn ijver en toewijding, voor de moeite die hij zich heeft willen getroosten en voor de overtuigende wijze, waarop hij het nut en de voordelen der oprichting ener fabriek heeft uiteengezet. Hem brengt spr. daarom naast het bestuur allereerst zijne gelukwensen met het welslagen zijner bemoeiingen. Spr. wijst er dan op, dat er in Zeeland en misschien ook elders in den laatsten tijd een zeker depressie op coöperatief gebied heerscht. Misschien vindt dit zijn oorzaak in de ongunstige resultaten, met den bietenbouw, maar

1 Vermoedelijk nul te veel; 900 -zhn.

juist daarom mag het te meer op prijs worden gesteld, dat men thans voor deze fabriek den coöperatieve grondslag heeft aangedurfd. Van harte hoopt spr. dat deze vorm van samenwerking den leden der vereniging ook tot financieel voordeel zal mogen strekken. De 100 leden zullen zeker door vele andere worden gevolgd.

Met genoegen vernam spr. dat er ook plannen bestaan voor een fabriek te Nieuwvliet ² en dat de 3 fabrieken zullen werken elk in een afzonderlijk gebied, zoodat onderlinge concurrentie uitgesloten zal zijn. Spr. wijst dan op het eigenaardige dat hier de room naar de fabrieken gaat en hoopt dat men inzake het ontromen der melk met zijn tijd zal mede gaan en binnenkort dat ontromen algemeen electrisch zal geschieden. Het afgeleverde product zal misschien op den duur nog in waarde kunnen stijgen zodra in Zeeuwsch-Vlaanderen de zoo dringend noodzakelijk drinkwatervoorziening tot stand komt. Het zal vanzelf spreken, dat de landbouwers ten volle inzien en erkennen dat die drinkwatervoorziening ook voor hunnen veestapel van uitnemend belang zal zijn, zodat zij wel niet zullen aarzelen hunne volle medewerking aan eene spoedige invoering dier drinkwatervoorziening te verlenen.

Den wens uitsprekende, dat deze zuivelfabriek onder God's zegen zal mogen strekken tot meerderen bloei van deze landstreken - aldus spreker - en tot geluk en voorspoed der landbouwers verklaar ik de fabriek voor geopend.

Vervolgens kreeg de heer Zwagerman het woord. In een uitvoerige rede ging spr, de allereerste pogingen in samenwerking met de heren Brevet en Van Waes na, om daarna de te verwachten resultaten en voordeelen te bezien. Daartoe is evenwel nodig samenwerking van vertrouwen tussen allen, die aan de coöperatie verbonden zijn.

Tot slot gaf spr. een verklaring van de inrichting van het bedrijf om te eindigen met een woord van hulde aan de Zeeuwsch-Vlaamsche boerin.

Door de jonge juffrouw L. van Tichelen werd Mevr. Zwagerman een bouquet aangeboden Na een rondwandeling door de fabriek eindigde deze belangrijke middag met een samenkoms in het café Lievens.

2 In Nieuwvliet kwam geen roomfabriek. Zie ook MAP Zeeuwa-Vlaanderen